

JULKISTEN PALVELUJEN MERKITYS TULONJAOLLE JA KÖYHYHDEN EHKÄISYLLÄ

Kalevi Sorsa Säätiö

Perjantaiyliopisto 15.12.2006

Jaakko Kiander

Palkansaajien tutkimuslaitos

JULKISTEN PALVELUJEN MERKITYS

- Ratkeako köyhyys rahalla?
- Raha vai palvelut?
- Liberalismi vs paternalismi
- Julkiset palvelut Suomessa
- Yksityinen kulutus ja julkisten palvelujen kulutus
- Julkiset palvelut kansalaisten välisten elintasoerojen kaventajina
- Julkiset palvelut pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa

Ratkeako köyhyys rahalla?

- Kyllä:

- Köyhyys on rahan ja resurssien puutetta
- Akuutti rahapula korjaantuu rahalla, mutta ...

- Ei:

- Köyhyyden syyt eivät välttämättä poistu rahalla
- Nettomaksajat eivät halua rahoittaa pysyviä suuria tukia
- Köyhyyden subventointi passivoi ja kannustaa toimettomuuteen

Raha vai palvelut?

- Tulonsiirrot eli raha on välttämätön osa tulonjakopolitiikkaa
- Kannustinongelmien vuoksi ratkaisuna sosiaalivakuutus
- Julkiset palvelut myös välttämättömiä tulonjaon tasoittajia
  - Koulutus, hoito ja hoiva ovat liian kalliita useimmille, jos ne pitäisi ostaa markkinoilta
- Pitääkö julkisissa palveluissa olla tarveharkinta?

Liberalismi vs paternalismi

- Liberalistinen argumentti
  - Yksilöt tekevät omat valintansa (taustalla oletus rationaalisuudesta tai vapauden ideaali)
  - Köyhyys voidaan hoitaa perustulolla tms.
  - Julkisen sektorin ei pidä tuottaa itse palveluja eikä rajata vaihtoehtoja
  - Sosiaaliturva ja hyvinvointipalvelut voidaan hoitaa vakuutuksilla – poikkeuksena peruskoulutus
- Perinteinen pohjoismainen malli on paternalistinen – mutta käytännössä toimiva
  - Julkinen valta päättää mitä ihmiset tarvitsevat
  - Julkinen valta pyrkii universaaleihin ratkaisuihin

Liberalismin ongelmia

- Ongelma: eläke- ja sairausvakuutus kalliita – mikään perustulo ei riitä
- Lisäongelma: myopia ja likviditeettirajoitukset; riippuvuudet ja rajoitettu rationaalisuus ... Kyky elämänhallintaan vaihtelee
- Vasta-argumentti: suojaverkot rohkaisevat vastuutonta käytöstä ... rajanveto-ongelmat vaikeita
  - vrt. kannustinkeskustelu
  - Toisaalta: Pohjoismaissa kannustimet näyttävät olevan paikallaan (korkea työllisyys!)

Julkiset palvelut Suomessa

- Pohjoismaisen mallin kevytversio
- Muihin teollisuusmaihin verrattuna palvelut verraten kattavat – suurin ero suhteessa USAan
- Palveluiden merkitys
  - Opiskelumahdollisuudet: mahdollisuuksien tasa-arvo
  - Sosiaalipalvelut ja työssäkäynti: subventio työlle
  - Terveys: järjestelmä 'vakuuttaa' elämän suurimmat riskit

Yksityinen kulutus ja julkisten palvelujen kulutus

- Suomi & muut Pohjoismaat: Pienet tulot, suuret verot – yksityinen kulutus verraten matala
- Elintasoero poistuu, kun huomioidaan julkisten palvelujen kulutus
- Julkisten palvelujen edullisuus voi jopa aliarvioida suomalaista elintasoa suhteessa muihin maihin

Julkiset palvelut kansalaisten välisten elintasoerojen kaventajina

- Ilmainen peruskoulu lähes kaikkialla –mutta käytännössä ei aina (USA & UK); koululaitoksen segregaatio luo suuria eroja
- Päivähoito: monissa maissa vain hyvätuloisilla on varaa – tasoittaa merkittävästi työssäkäyntimahdollisuuksia
- Yliopisto-opetus: maksuttomuus, tuki ja hyvä taso luovat mahdollisuuksien tasa-arvon ja nostavat yleistä osaamistasoa – käytännössä hyvätuloiset hyödyntävät eniten
- Perusterveydenhoito – suuri merkitys etenkin aiemmin
- Sairaalahoito – hyvät hoitotulokset; mutta sosiaaliryhmien terveyserot ovat pysyviä
- Vanhus- ja vammaispalvelut; tilanne on heikentynyt ja eriytyminen on mahdollinen kehityskulku – maksukyvyn merkitys korostuu

Julkiset palvelut pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa

- Universalismi: periaatteessa samat palvelut kaikille, ei erikseen b-luokan palveluja
  - Murentuu asuinalueiden eriytyessä ja tuloerojen kasvaessa
- Inklusiivisuus: tavoitteena sitoa kaikki ryhmät mukaan
  - Palvelujen yksityistäminen ja yhteiskunnan heterogeenisuuden lisääntyminen vähentävät kattavuutta
- Tulevaisuus hämärä – segregaatio, eriytyminen
  - Laaja kansalaismielipide pitää julkisia palveluja tärkeinä
  - Eliitti pyrkii nakertamaan järjestelmää vetoamalla eri syihin (rahapula, pakko kilpailuttaa, tarvitaan vaihtoehtoja jne)
  - Jos huono resurssointi heikentää palveluiden laatua, niiden suosio vähenee ja markkinavaihtoehtojen suosio kasvaa (...ja julkiset palvelut marginalisoituvat köyhäinavuksi...)

Johtopäätös

- Julkisten palvelujen merkitys köyhyyden ehkäisylle on edelleen keskeinen:
- Julkiset palvelut ovat välttämätön mutta ei riittävä tekijä tehokkaalle köyhyyden ehkäisylle
- Mitä muuta tarvitaan?:
  - 'täystyöllisyys'
  - Riittävän kattava sosiaaliturvajärjestelmä